

Article Info	Araştırma Makalesi	
Title of Article	Bingöl ve Munzur Üniversitesinde Açılan Zaza Dili ve Edebiyatı Bölümleri ve Bu Bölümlerin Üniversitelerine Katkıları	
Corresponding Author	Hatip ERDOĞMUŞ Muş Alparslan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, hatip-12@hotmail.com	
Submission Date Admission Date	11/01/2018 / 15/03/2018	
How to Cite	ERDOĞMUŞ H., (2018). Bingöl ve Munzur Üniversitesinde Açılan Zaza Dili ve Edebiyatı Bölümleri ve Bu Bölümlerin Üniversitelerine Katkıları, Kent Akademisi, 11 (33), Issue 1, Link :	ORCID NO:

Bingöl ve Munzur Üniversitesinde Açılan Zaza Dili ve Edebiyatı Bölümleri ve Bu Bölümlerin Üniversitelerine Katkıları

Okutman Hatip ERDOĞMUŞ¹
Öğr.Gör. Şeyhmuz ORKİN²

ABSTRACT:

The Contributions of Zaza Language and Literature Departments of Bingöl and Munzur Universities to Their Universities

It is estimated that there are around five million Zazas in Turkey living in various cities most of whom dwell in the districts of Bingöl and Tunceli. In this respect Zazaki should be accounted as the third widely spoken language of Turkey. In the last fifteen years many legal obstacles preventing people from teaching their mother tongues have been removed as the country is passing through a process of “democratic expansion”. Since 2002 various attempts have been made and a series of changes have taken place as a result of European Union alignment framework. Zazaki like the other unofficial languages has benefitted from new regulations of “the law related with the usage of traditional languages and dialects”. At the first stage the permission of education was restricted to private schools. However the next significant step was the establishment of language and literature departments. YÖK (The institution of Higher Education) approved the opening of Zaza Language and Literature Department in Munzur University (it was Tunceli University then) in 2011. This university began accepting students in 2012 and the students attending the mentioned department were in a state of great excitement. In the following year Bingöl University established the same department and accepted students too. The first graduates were naturally from Munzur university. At the present time the department of Zazaki language and literature is available only in the two mentioned universities. Thus they have become the centres of Zazaki studies and activities for those who have an interest in this field. In this study our aim is to make a general evaluation of the mentioned two departments and to discuss their possible contributions to the universities. In this context we have prepared a questionnaire and shared it with our students. Through the help of this questionnaire we have obtained various data such as the interest of students for their department and the possible advantages of the departments for their universities and cities.

¹ Okutman, Muş Alparslan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, hatip-12@hotmail.com

² Öğretim Görevlisi, Muş Alparslan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, seyhmus.orkin@gmail.com

Keywords: Zazaki, Language, Department, University, Bingöl, Tunceli.

ÖZ

Türkiye’de; Bingöl ve Tunceli Zaza yerleşimi bakımından önemli merkezlerdir. Ayrıca bu iller dışında farklı kentlerde yaşayan yaklaşık beş milyon Zaza nüfusunun olduğu tahmin edilmekte. Bu sayıya göre Zazaca Türkiye’de en çok konuşulan üçüncü dil olma özelliğini kazanmaktadır. Son on beş yıla bakıldığında Türkiye’de “Demokratik Açılım” temelinde farklı dillerin öğretilmesi noktasında bunların önündeki birçok engel yasal anlamda kaldırıldı. 2002’den itibaren AB uyum çerçevesinde birçok değişiklik yapıldı. “Türk vatandaşlarının günlük yaşamalarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerin öğrenilmesi” hakkındaki yönetmeliğin değiştirilmesiyle birlikte diğer diller gibi Zazacanın da öğretilmesinin önü açıldı. İlk olarak özel eğitim kurumlarında bu dillerin önü açıldı. Daha sonraki önemli adımlardan biri, bu dillerle ilgili üniversitelerde bölümlerin açılması oldu. 2011 yılında Munzur Üniversitesinde (o zaman Tunceli Üniversitesi) Zaza Dili ve Edebiyatı bölümünün açılması izni YÖK tarafından onaylandı. 2012-2013 döneminde öğrenci almaya başlayan bu üniversitemize öğrenciler tarafından yoğun bir ilgi gösterildi. Bir sonraki yıl Bingöl Üniversitesi de Zaza Dili ve Edebiyatı bölümünü açarak bu bölüme öğrenci almaya başladı. İlk mezunlarının geçen yıl Munzur Üniversitesi tarafından verilen bu bölüm şu an sadece bu iki üniversitemizde bulunmaktadır. Farklı yerlerde yaşayıp bu dile ilgi gösterenlerin eğitim alabilecekleri birer merkez haline geldi bu iki şehrimiz. Çalışmamızda, sadece bölgede iki üniversitede açılan bu bölümün genel bir değerlendirilmesi yapıldıktan sonra bölümün bulunduğu üniversiteye kazanımları ele alınmıştır. Bu bağlamda bölümü tercih eden öğrencilere yönelik bir anket düzenlendi. Her iki üniversiteden, bu bölümün farklı sınıflarında okuyan, kırk öğrenciyle anket yapıldı. Bölümde okuyan öğrencilere yönelik yapılan bu ankette; sorulan sorulara alınan cevaplardan yola çıkılarak öğrencilerin bölüme karşı ilgileri, bölümün bulunduğu üniversiteye, şehre katkısı ortaya koyulmaya çalışıldı.

Anahtar Kelimeler: Zazaca, Dil, Bölüm, Üniversite, Bingöl, Tunceli

Giriş

Üniversitelerin, birçok ülkede buldukları kentlerde sosyo-ekonomik açıdan canlılık yarattığı ve kentlerin gelişimine katkıda buldukları ileri sürülmektedir. (Görkemli, 2011: 30). Ülkemizde de özellikle 2006’dan sonra üniversitesi olmayan her kente üniversite açıldı. Temelde sosyo-ekonomik eşitsizlikleri giderme ve kentleri canlandırma açısından, oranı değişmekle birlikte; özellikle kent dışından gelen öğrenci ve personelin etkisiyle kentlerde üniversitelerin etkisi belirgin olarak hissedilmektedir. (Ergun, 2014:216). Üniversiteler, bulunduğu kent ve bölge için; insan kaynakları, bilgi, eğitim, iş ve sosyal hizmetler konusunda önemli kurumlardır. Yaptıkları harcamalar, istihdam ettiği personel ve sahip olduğu öğrenci dinamiği sayesinde şehrin ve de bölgenin ekonomisine önemli katkılar sağlamaktadır. Akademik ve idari personelinin yanında, bünyesinde barındırdığı önemli sayıdaki öğrencinin sosyal yaşantılarını devam ettirebilmek için yaptıkları harcamalar, şehir ekonomisine önemli katkılar sağlamaktadır. Bunlarla birlikte; kent alanının büyümesi, kentsel fonksiyonların çeşitlenmesi ve birçok istihdam alanlarının yaratılması, konut piyasasının canlanması, kentsel alan kullanımında önemli yapısal değişimler yaratması da sayılabilir. Ancak yeni kurulan üniversitelerin bu değişimlerdeki etkisi ve bu etkinin boyutu, küçük veya orta büyüklükteki bir kentte çok daha rahat algılanabilirken, büyük kentlerde bunu belirlemek daha güçtür. (Işık, 2008: 123). Bazen öğrencilerin üniversiteyi tercih etme nedenleri arasında daha özel sebepler olabilir. Bu sebeplerden biri de öğrencinin ilgi alanına giren bir bölümün sadece belirli üniversitelerde oluşundan kaynaklı olarak farklı üniversite alternatifini sunmamasıdır. Bu özel durumda, öğrenci şehri ya da üniversiteyi beğenirse bile, bireyleri o üniversiteyi tercih etmek zorunda bırakır. Böyle durumlarda şehrin coğrafi, fiziki koşulları önemli olmayıp bölümün kendisi öğrenciyi oraya çekebilmektedir. Bu bölümleri tercih eden öğrenciler, aldıkları çok yüksek puanlar ve bu puanlarla daha büyük kentlerin üniversitelerine girebiliyorken onlar, bunu tercih etmeyip istedikleri bölümün bulunduğu kentteki üniversiteyi tercih etmektedir. (Erdoğan, 2016:42). Zaza Dili ve Edebiyatı Bölümü de bu şanslı bölümlerden biridir denilebilir. İlk olarak 2012 yılında Munzur Üniversitesinde açılan ve aynı yıl öğrenci almaya başlayan bu bölüm 2013 yılında da Bingöl Üniversitesinde açılarak ek kontenjanla öğrenci almaya başladı. Şu an sadece iki üniversitede aktif halde bulunan bu bölüme karşı yoğun bir talebin oluşması üzerine, bölüm kısa süre içerisinde dikkatleri kendi üzerine çekmeyi başardı. Bölüme karşı olan ilgi haliyle bölümün yerleşme puanlarını da yükselterek bölüm, üniversitelerin yüksek puanlarla öğrenci alan bölümleri arasına girmeyi başardı.

Bu çalışmada; Türkiye’de Zazaların yaşadığı coğrafyaya, bölümün açılmasının önündeki engellerin kaldırılarak nasıl buraya gelindiğine, bölümün işleyişine ve bölümün bulunduğu üniversitedeki durumuna değinilmektedir. Bingöl ve Munzur Üniversitesinde bu bölümü okuyan öğrencilere birkaç sorudan oluşan bir anket uygulanarak öğrencilerin;

bölümü tercih etme sebeplerini, tercih sıralamalarını, bölüme karşı ilgilerini, bölümün ve Zazacanın geleceği ile ilgili düşüncelerini, bölüm ve üniversite memnuniyetleri ortaya koyulmaya çalışıldı. Alınan cevaplardan yola çıkılarak Zaza Dili ve Edebiyatı bölümünün üniversiteye, üniversitenin bulunduğu şehre katkıları irdelenmeye çalışıldı.

1- Türkiye’de Zaza’ların Yaşadığı Coğrafya

Günümüzde Zaza şeklinde genel kabul gören isim bölgesel olarak Dımılı, Kırd ve Kıрманç şeklinde de kullanılmaktadır. (Alanoğlu, 2016:696). Farklı isimlerle anılmakla birlikte Türkiye’de yaklaşık olarak dört beş milyon Zaza’nın yaşadığı tahmin edilmektedir. Dolayısıyla Türkiye sınırları içerisinde en çok konuşulan üçüncü dil olarak da Zazaca dikkat çekmektedir. Bugün Bingöl, Tunceli (Dersim), Diyarbakır, Elazığ ve Erzincan Zazaların yoğun olarak yaşadığı yerlerdir. (Alanoğlu, 2016: 698). Selcan, Zazaların Doğu Anadolu’nun Kuzey Fırat yöresinde 37,8°- 42° enlem ile 37,8°- 40° paralelleri arasında yaşadıklarını belirtmiştir. Selcan’a göre Zaza dilinin (geleneksel olarak) konuşulduğu bölge, Doğu Anadolu’nun Kuzey Fırat yöresinde olup, 37,8°- 42° enlem ile 37,8°- 40° paralelleri arasında kalan bölgedir (Selcan, 2004). Bunun dışında Türkiye’nin farklı ilçelerinde de hatırı sayılır bir Zaza nüfusunun olduğunu ve bu dilin konuşulduğu da bilinmektedir. Örneğin; Zaza (Sivas), Varto (Muş), Mutki (Bitlis), Siverek(Şanlıurfa), Gerger(Adıyaman), Tekman-Hınıs(Erzurum) bunlardan sadece birkaçıdır. Ayrıca Türkiye’nin birçok şehrine ve Avrupa’ya göç etmiş hatırı sayılır bir Zaza nüfusu da mevcuttur.

2- Zaza Dili ve Edebiyatı Bölümünün Önündeki Engellerin Kaldırılması

Türkiye’de 2002 yılından sonra, Ak Partinin iktidara gelmesiyle, ülke yeni bir kulvara girdi. Ülkede birçok alanda sosyal ve kültürel değişimler meydana geldi. Ülke; önceki vesayetçi, tutucu, dar çerçeveden çıkıp demokratikleşmenin önündeki engellerin tek tek kaldırılmasıyla birlikte özgürlüklerin alanını da genişletmiş oldu. Birçok farklı kimliğin yaşadığı bu topraklarda birlikte, kardeşçe yaşamının kökleşmesi ve köklerinin sağlamlaşması için bu kimliklere dönük birçok demokratik hamleler gerçekleştirilmeye başladı. Özellikle 2002-2012 yılları arasında geçen on yıllık zaman dilimi Türkiye tarihindeki en geniş demokratikleşme adımlarının atıldığı dönemdir denilebilir. Bu süre zarfında ülkenin siyasal ve sosyal düzeni üzerindeki vesayet perdesinin kaldırılması ve Türkiye demokrasinin evrensel standartlara yükseltilmesi yönünde oldukça önemli gelişmeler yaşanmıştır. (SDE, 2012: 4). Bu minvalde 03.08.2002 tarih ve 4771 sayılı kanunla vatandaşların, resmi dil olan Türkçenin yanında günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde de yayın yapılabilmesine ve yine günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları dil ve lehçelerin öğrenilmesi için, 8.6.1965 tarihli ve 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu hükümlerine tabi olmak üzere özel kurslar açabilmelerine imkân sağlayan hükümler getirilmişti. Dil konusundaki bu açılım daha sonraki dönemlerde sürdürülmüştür. (Hakyemez, 2012: 36). AB uyum paketleri çerçevesinde 5 Aralık 2003 tarihinde Resmi Gazetede önemli bir yönetmelik yayınladı: “Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerin öğrenilmesi hakkında yönetmelik”. (Resmi Gazete:2003, 25307). Böylece farklı dil ve lehçelerin önündeki engel de kaldırılmış oldu. 2008’den sonra da “Demokratik Açılım” temelinde birçok adım atıldı bunun sonucunda; üniversitelerde, farklı dil ve lehçelerle enstitü kurulması ve seçmeli ders konulması uygulamasına başlandı. 2010 yılından sonra üniversitelerde Yaşayan Diller Enstitüleri, Fen Edebiyat/ Edebiyat Fakülteleri bünyesinde eğitim veren dört yıllık Kürt Dili ve Edebiyatı, Zaza Dili ve Edebiyatı Bölümleri açılmaya başlandı. Aktay, üniversitelerde yaşanan bu süreci dil, edebiyat ve kültürün tanınması, temsili ve canlandırılması için önemli fırsatlar sağladığını vurgular. (Aktay, 2012:111).

3- Zaza Dili ve Edebiyatı Bölümlerinin Açıldığı Üniversiteler

Milli Eğitim Bakanlığının 2012 yılında yayınladığı Seçmeli Dersler Genelgesi ile dileyen öğrenciler, “Yaşayan Diller ve Lehçeler” adı altında seçmeli ders olarak kendi anadillerini öğrenebilme fırsatı yakalamıştır. Böylece Zazacanın okullarda ders olarak okutulmasının önü açılmış oldu. İlk olarak 2012-2013 Eğitim-Öğretim Yılı’nda başlayan Yaşayan Diller ve Lehçeler seçmeli dersini Türkiye genelinde 18 bin 847 öğrenci seçti. Bu öğrencilerden 767’si Zazaca’yı tercih etti³. Zazaca’ya dair en önemli ve kayda değer gelişmeler daha çok üniversitelerde olmuştur. Zira 2011 yılından itibaren üniversitelerde Zazaca ile ilgili çalışmalar yapan ve eğitim veren enstitüler ve lisans bölümleri açılmaya başlanmıştır. Bugün itibariyle bakıldığında Bingöl, Tunceli, Mardin, Muş ve Diyarbakır illerindeki üniversitelerde Zazaca lisans ve yüksek lisans eğitimi veren bölümler, anabilim dalları bulunmaktadır (Varol:2015, 1074). İlk enstitü 2010 yılında Mardin Artuklu Üniversitesinde açılırken 2011 yılında da Bingöl Üniversitesinde Yaşayan Diller Enstitüsü açıldı. 2012 yılında Munzur Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi bünyesinde Zaza Dili ve

³ <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/7/7-15927sgc.pdf>, Erişim:18.07.2017

Edebiyatı Bölümünü açtı, aynı yıl ek yerleştirmeye öğrenci aldı. Bir yıl sonra da Bingöl Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri ve Edebiyatı Bölümleri adı altında Zaza Dili ve Edebiyatı Bölümünü açtı.

3.1 Munzur Üniversitesi

Munzur Üniversitesi, yıllarca Avrupa’da yaşayan, Zazaca üzerinde çalışmalar yapan hocaları üniversiteye getirerek Edebiyat Fakültesi bünyesinde Zaza Dili ve Edebiyatı Lisans Bölümünü 2012 yılında açtı, bölüm aynı yıl ek yerleştirmeye TS-2 ile ilk öğrencilerini (41 kişi) almaya başladı. Ek yerleştirme olmasına rağmen yine de üniversitede en büyük puanla (378,940 puan) öğrenci alan bölüm olmuştur. Aynı yıl Türk Dili ve Edebiyatı bölümü en yüksek 362,666 puanla öğrenci aldı. Sonraki yıllarda bölüme yerleşme puanları sürekli artış gösterdi. Şu ana kadar en küçük 276,58290, en büyük 427,53168 puanla öğrenci almıştır. Taban puan bazen küçük olsa da üniversite kendi puan türü olan TS-2’de en yüksek tavan puanla öğrenci alan bölüm olarak dikkat çekmiştir. Kendisine en yakın bölüm olan Türk Dili ve Edebiyatı bölümüyle arasındaki fark bazı yıllarda yetmiş puandan daha fazla olduğu görülmektedir. Taban puanının bu kadar küçük olmasının sebebi bölümü tercih eden genel öğrenci sayısının düşük olmasıdır. Sayının düşük olmasındaki en önemli neden bölümün eğitim dilinin Zazaca olmasından kaynaklanmaktadır. Tercih eden adaylar ya Zazacayı biliyorlar ya da bu dile karşı özel bir ilgi gösteren adaylardır. Ama bölümde okuyan öğrencilere bakıldığında ilk özelliğin tercihlerde daha öne çıktığını söylenebilir. Bölümdeki istatistik dağılımı daha iyi görebilmek için Munzur Üniversitesi Zaza Dili ve Edebiyatı Bölümüyle ilgili 2016’da yapılan şu analizi de paylaşmakta fayda var: “Programın taban puanı 288,30611, tavan puanı 417,41189 ve başarı sırası 259.039 oldu. Programı toplam 137 aday tercih etti. Bu adayların yaklaşık %37’si (50 aday) programa ilk 3 tercihi arasında yer verirken, ilk 3 tercihinden yerleşen aday sayısı 11 olarak gerçekleşti. Kontenjan başına düşen toplam tercih oranı 6,52 iken, programa ilk 3 tercihinde yer veren adayların kontenjana oranı ise 2,38 oldu. Adaylar, programa tercih listelerinde ortalama 8. sıradan yer verirken, bu programa yerleşen adaylar ise tercih listelerinde programa ortalama 6. sıradan yer verdiler. TS-2 puanıyla öğrenci alan bölüm kontenjan başına program tercih eden aday oranı ile ölçülen rekabet konusunda beşinci %20’lik dilimde. Taban puan olarak TS-2 puanı ile alan programlar arasında puan olarak dördüncü %20’lik dilimdedir. Program adaylar tarafından tercih edilebilirlik konusunda ise ikinci %20’lik dilime girmektedir.”⁴

Üniversite, 2016 yılında Zaza Dili ve Edebiyatı bölümünün ilk mezunlarını verdi. Hala aktif olan bu bölüm her yıl mezunlar verirken yeni öğrenciler de almaya devam etmektedir. Bölüm başkanlığını yürüten Yrd. Doç. Dr. Zülfi Selcan bölüme olan yoğun ilgiyi şu şekilde aktarmakta: “Başka bir bölüm okuyan üniversite mezunları, ilgilerinden dolayı ayrıca Zaza Dili ve Edebiyatı’nı okumak için üniversitemize kaydoluyorlar. Bunlar eğitim, hukuk, işletme, tıp, vs. gibi branşları okumuş yükseköğretim ve üniversite mezunlarıdır. Meslek sahibi olup da okumak isteyenler oldukça fazladır. Bir kısım öğrencilerimiz mesleki çalışmasını yürütmekle beraber bölümümüze kaydolup okumaktadır”.(Selcan:2017). Bölüme 2012’den 2016 yılına kadar toplam 185 kontenjan ayrılmıştır; 2012 ve 2013 yıllarında yerleşenlerin hepsinin mezun olduğunu düşünürsek bölümde şu an tahmini olarak 103 kişi devam etmektedir. Bu yıl ayrılan 31 kişilik kontenjan ile bu sayının 134 olması tahmin edilmektedir.

3.2 Bingöl Üniversitesi

Bingöl Üniversitesinde Zaza Dili ve Edebiyatı lisans bölümü açılmadan önce Yaşayan Diller Enstitüsü açılmıştır. Üniversitenin resmi sayfasında enstitü ile ilgili olarak şu bilgiler paylaşılmıştır: “Enstitü Müdürlüğümüz, Bingöl Üniversitesine bağlı olarak 03.07.2011 tarih ve 27983 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 2011/2018 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulmuş olup şu anda Zaza Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı ve Kürt Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı alanlarında hizmet vermektedir. Enstitümüz 2012 yılından itibaren eğitim öğretime başlamıştır”.⁵ Bingöl Üniversitesinde Munzur Üniversitesinden farklı olarak enstitü de açmış ve bu enstitüde Zaza Dilinin yanında Kürt Diline de yer verilmiştir. Üniversite Zazaca alanında ilk öğrencilerini yüksek lisans düzeyinde almış daha sonra Fen Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri ve Edebiyatı bölümünde Zaza Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı’nı açmış bu anabilim dalına lisans öğrencilerini 2013-2014 eğitim öğretim döneminde ek yerleştirmeye TS-2 puanıyla 31 öğrenci almıştır. Bu yıl ilk mezunlarını veren bölüm, aktif olarak devam edip YÖK’ün tahsis ettiği kontenjan dâhilinde her yıl 31 öğrenci alımını gerçekleştirmektedir. Şu ana kadar en küçük 283,24992 (2015 yılı), en büyük 453,66685 puanla (2015 yılı) öğrenci almıştır. Aynı yıl Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü en büyük 354,57052 Kürt Dili ve Edebiyatı Bölümü ise 382,95835 puanla öğrenci almıştır. Puanlara bakıldığında Zaza Dili ve Edebiyatı Bölümünün kendi alanında, en

⁴ <http://www.parlakbirgelecek.com/tr/programlar/109510165-munzur-universitesi-zaza-dili-ve-edebiyati>
(Erişim:20.07.2017)

⁵ <http://www.bingol.edu.tr/tr/akademik/enstituler/yasayan-diller-enstitusu/genel-bilgi> (Erişim: 20.07.2017)

yakınındaki bölüme yaklaşık 80 puan gibi bir farkla öğrenci aldığı görülmektedir. Taban puan bazen küçük olsa da üniversitede kendi puan türü olan TS-2’de en yüksek tavan puanla öğrenci alan bölüm olarak dikkat çekmiştir.

Bölümün genel olarak en küçük puanla en büyük puan arasındaki farkın bu kadar yüksek olmasının sebebi bölümü tercih eden aday sayısının sınırlı oluşundan kaynaklanmaktadır. Bölümün eğitim dili Zazaca olduğundan bölümü tercih eden öğrenciler, bu dili bilenler ya da bu dile karşı özel ilgi gösteren öğrenciler olmuştur. Bölümdeki istatistik dağılımı daha iyi görebilmek için Bingöl Üniversitesi Zaza Dili ve Edebiyatı Bölümüyle ilgili 2016 yılında yapılan şu analizi de paylaşmakta fayda var: “Programın taban puanı 288,54166, tavan puanı 423,03854 ve başarı sırası 258.169 oldu. Programı toplam 192 aday tercih etti. Bu adayların yaklaşık %32’si (60 aday) programa ilk 3 tercihi arasında yer verirken, ilk 3 tercihinden yerleşen aday sayısı 15 olarak gerçekleşti. Kontenjan başına düşen toplam tercih oranı 6,19 iken, programa ilk 3 tercihinde yer veren adayların kontenjana oranı ise 1,94 oldu. Adaylar, programa tercih listelerinde ortalama 9. sıradan yer verirken, bu programa yerleşen adaylar ise tercih listelerinde programa ortalama 7. sıradan yer verdiler. TS-2 puanıyla öğrenci alan bölüm kontenjan başına program tercih eden aday oranı ile ölçülen rekabet konusunda beşinci %20’lik dilimde. Taban puan olarak TS-2 puanı ile alan programlar arasında puan olarak dördüncü %20’lik dilimde. Program adaylar tarafından tercih edilebilirlik konusunda ise ikinci %20’lik dilime girmektedir”.⁶

4. Öğrencilerin Zaza Dili ve Edebiyatı Bölümüne Eğilimleri Araştırması

Üniversite ve bölüm tercih kararı, başta tercihi yapacak olan bireyler olmak üzere, onların ailelerini hatta ülkeyi etkileyebilmekte, bu nedenle üzerinde durulması gereken bir konu olarak görülmektedir. Tercihlerinde; üniversite, fakülte, bölüm veya üniversitenin bulunduğu şehir gibi birçok faktör etkili olabilmektedir. Yeni açılan üniversiteler, yerleşmiş ve büyük üniversitelere göre, etkileyici faktörler açısından, birçok konuda dezavantajlara sahiptirler. (Erol, Yergin & Mercan, 2012: 2). Ancak üniversite kendi özel koşullarını göz önünde bulundurarak farklı bir vizyonla öğrencileri tercih konusunda etkileyebileceklerini belirtmişlerdir. Bu kapsamda Bingöl ve Munzur Üniversitelerinde bu bölümü okuyan öğrencilere birkaç sorudan oluşan bir anket uygulayarak öğrencilerin; bölümü tercih sebeplerini, tercih sıralamalarını, bölüme karşı ilgilerini, bölümün ve Zazacanın geleceği ile ilgili düşüncelerini, bölüm ve üniversite memnuniyetlerini ortaya koymaya çalıştık. Bunun için de her iki üniversitede bu bölümü okuyan kimi öğrencilere eğilimlerini ortaya koymaya dönük bir anket yapılmıştır. Anketi her üniversiteden 20 kişi olmak üzere toplam 40 öğrenciye uygulanmıştır. Anketteki sorulara alınan cevaplardan yola çıkarak bazı değerlendirmelerde bulunuldu. Ankette sorulan sorular, uzman kişilerin görüşleri alınarak hazırlanmıştır. Alanın uzmanlarınca hazırlanan anketin sonuçları aşağıda detaylı şekilde ele alınmıştır.

4.1 Okuduğunuz Bölümü Seçme Nedeniniz Nedir?

Yapılan araştırmalarda üniversitelerde bölüm seçimi yapan öğrencilerde okul danışmanı, aile, arkadaşlar, öğretmenler ve basında çıkan haberlerin etkili olduğu sonucuna varmışlardır (Özyürek, Atıcı:2002,39). Biz, bölümü tercih eden öğrenciler üzerinden yaptığımız araştırmada bundan farklı bir sonuca ulaştık. Öğrencilerin yarısından fazlası bölümü seçme nedeni olarak bölüme karşı olan ilgilerinden dolayı bölümü tercih ettiklerini söylemişlerdir. Öğrencilerin bu eğilimi aynı zamanda bölüme karşı adayların bilinçli bir şekilde yaklaştığı izlenimini güçlendirmektedir.

Tablo 1	
Bölüme karşı olan ilgi	%65
İş bulma imkânının fazla olması	%15
Anne baba veya tanıdıklarının yönlendirmesi	%26
Şehrin cazip olması	%2,5
Üniversite giriş puanının yeterli olması	%7,5

⁶ <http://www.parlakbirgelecek.com/tr/programlar/102010252-bingol-universitesi-zaza-dili-ve-edebiyati> (Erişim: 20.07.2017).

4.2 Bu Üniversite Kaçınıcı Tercihinizdi?

Bu soruya öğrencilerin %77,5'inin üniversiteyi ilk iki tercihleri arasında gösterdiklerini söylemesi önemlidir. Burada ilk iki tercihi almamızın sebebi bu bölümün sadece 2 üniversitede bulunması ve öğrencilerin ilk tercih olarak yerleştikleri üniversitenin kazanılmaması durumunda diğer üniversiteyi de tercih etme ihtimallerinin oldukça yüksek olmasındandır. Çünkü sadece iki üniversitede bu bölüm var. Öğrenciler farklı üniversitelerin farklı bölümlerini tercih etme puanına sahipken bunu yapmayı ilk iki tercihlerine bu bölümü öncelediklerini söylemek mümkündür. Bu veriden yola çıkarak öğrencilerin bu üniversiteleri tercih etmelerindeki en büyük etkenin üniversitede bu bölümün olduğunu söylemek mümkün olmaktadır.

Tablo 2	
Birinci Tercihimdi	% 60
İkinci Tercihimdi	% 17,5
Diğerleri	% 22,5

4.3 Bu Bölüm Kaçınıcı Tercihinizdi?

Öğrencilere %65'i ilk iki tercihleri arasında bu bölümü tercih ettiklerini söylemiştir. Bu rakam oldukça yüksek denilebilir. Bu rakamdan yola çıkarak öğrencilerin, bölümün bulunduğu üniversiteyi düşünmeksizin sadece bu bölüme yerleşmeye odaklandığını söyleyebiliriz. Üniversite tercihi ile bölüm tercihi arasındaki oranın fazla olmaması önemli bir sonuçtur. Ayrıca bu soruya cevap verenlerin %52,5'inin bölümü ilk tercih olarak vermesi de önem arz etmektedir.

Tablo 3	
Birinci Tercihimdi	% 52,5
İkinci Tercihimdi	% 12,5
Diğerleri	% 35

4.4 Hangi Bölgeden Geldiniz?

Bu soruya verilen cevapta öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden geldiği görülmektedir. Öğrencilerden %85'i bu iki bölgemizden gelmiştir. Bu oran Zazaların yaşadığı coğrafya bağlamında düşünüldüğünde anlaşılır olabilir. Buradan yola çıkarak bu bölümde okuyan öğrencilerin tamamına yakınının Zaza olduğunu söyleyebiliriz. Marmara bölgesinden geldiğini söyleyenler de Zazaların yaşadığı coğrafyadan göç edenler olduğunu söylemek mümkündür. Netice itibarıyla şunu da görmek mümkün; Zaza Dili ve Edebiyatı Bölümü dışardan, farklı bölgelerden, öğrenci çekmeyi başardığı gibi yüksek puan alan öğrencilerin de dışarıya, farklı üniversitelere, gitmesini önlemiş görünmektedir. Bu durum hem şehre ekonomik bir katkı sağlamış hem de yüksek puanlı öğrencileri çekerek kaliteyi arttırmıştır.

Tablo 4	
Doğu Anadolu Bölgesi	%57,5
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	%27,5
Marmara Bölgesi	% 15

4.5 Bu Bölümü Tercih Ettiğiniz İçin Memnun Musunuz?

Öğrencilere bölümleriyle ilgili memnuniyetleri sorulduğunda yarısından fazlası bölümden memnun olduklarını söylemiştir. Bu durum, öğrencilerin bölüm tercihlerinde pek de pişman olmadıklarını göstermektedir. Bu sonucun Tablo 6'daki sonuçla aynı olması da önemlidir. Bölümden memnun olan öğrenciler aynı zamanda üniversitelerinden de memnun olduklarını söylemektedir.

Tablo 5	
Evet	%62,5
Hayır	%37,5

4.6 Bu Üniversiteyi Tercih Ettiğiniz İçin Memnun Musunuz?

Bu soruya verilen cevaplardan çıkan sonuç, üniversite ve bölüm memnuniyeti araştırmalarını yapanların ulaştığı sonucu doğrular niteliktedir. Yapılan araştırmalarda öğrencilerin çoğunun okudukları üniversiteden ve bölümden memnun oldukları sonucu çıkarılmaktadır (Korkut-Owen, Kepir, Özdemir, Ulaş, Yılmaz,2012:144). Genel memnuniyet; eğitim-öğretim, yerleşke yaşamı, akademik destek, mesleki gelişim fırsatları öğrenme kaynakları ve kurumun yönetsel işleyişi ile ilgili tüm alanların bileşkesidir(Karadağ, Yücel, 2017:12).

Tablo 6	
Evet	%62,5
Hayır	%37,5

4.7 Bölümü bitirdikten sonra iş bulma kaygınız var mı?

Bölümü bitirdikten sonra iş bulma kaygısının yüksek oluşu dikkat çekmektedir. Bölümden mezun olanların çoğunun umudu öğretmen olarak atanmak ancak Zazacanın seçmeli ders oluşu, dersin öğretmen ihtiyacı sayısını düşürmektedir. Öğretmen ihtiyacı dersi seçen öğrenci sayısına paralel olarak belirlenmektedir. Derse olan ilgi, dersin seçmeli olarak okutulması talebinin artması, doğrudan öğretmen sayısını etkilemektedir. Son dönemlerde dersin seçilmesine yönelik öğrencilere ve velilere yönelik yapılan kampanyalar dersi tercih edenlerin sayısını arttırmıştır. Ancak yine de istenen sayıda öğretmenin atanmasını sağlayamamaktadır. Bazı okullarda dersi verebilecek öğretmen olmadığı için öğrenciler tarafından ders seçilememektedir. Bunun önüne geçmek için Milli Eğitim Bakanlığı bu ders için kontenjanı arttırıp atanmış hocaları ihtiyacın olabileceği belirli merkezlerde tutarak, norm kadro gibi, bu sıkıntıyı giderebilir. İş bulma imkânı ve atanması kolay olan bölümler daha çok tercih edilmekte, bu bölümler yüksek puanlarla öğrenci kabul etmektedir. Zaza Dili ve Edebiyatı tüm bu olumsuzluklara rağmen hala taban puan olarak yüksek puanlarla öğrenci almayı başarmaktadır. Ancak birkaç yıl sonra de bunun böyle devam edeceğini söylemek mümkün görünmemektedir. Bunun için yetkililerin şimdiden tedbir alması yerinde olacaktır.

Tablo 7	
Evet	%77,5
Hayır	%22,5

4.7 Bu Bölümü Okumaları İçin Çevrenizdekilere de Tavsiye Eder Misiniz?

Öğrencilere bu soru sorulduğunda öğrencilerden çoğuna yakınının bu soruya olumlu cevap vermesi öğrencilerin bölümden memnuniyetlerini de göstermektedir. Tablo 7'de iş bulma kaygısını fazlasıyla taşıyan öğrencilerin buna rağmen bölümden soğumamaları ve çevrelerindeki bölüme yönlendirmeleri oldukça önemlidir.

Tablo 8	
Evet	%70
Hayır	%30

4.9 Bu bölümün geleceğini parlak görüyor musunuz?

Bu maddeyi Tablo 7’de “Bölümü bitirdikten sonra iş bulma kaygınız var mı?” sorusuna verilen yanıtla birlikte değerlendirmek gerekir. Bu soruya yanıt olarak %77.5 “Evet” diyerek işsiz kalma, iş bulamama kaygılarının ne kadar yüksek olduğunu göstermişlerdir. İş kaygısı taşıyan insanlar geleceğe negatif bakar. İş bulamama korkusu ve çeşitli sorumluluklar kişide kaygı yaratıcı etmenlerden bazıları olarak sıralanabilir. (Şanlı Kula, Saraç:2016,229). Bölümü okuyan öğrencilerde de doğal olarak bu kaygının, iş bulamamanın, hâkim olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 9: Bölümün geleceğini parlak görüyor musunuz?	
Evet	%40
Hayır	%60

4.10 Zazacanın Geleceği İle İlgili Ne Düşünüyorsunuz?

Bölümün geleceğini parlak görmeyenlerin oranı fazla olsa da Zazacanın geleceği ile ilgili umudunu yitirmeyenlerin sayısının %50’den fazla olması dikkat çekicidir. UNESCO’nun da raporlarında belirttiği gibi Türkiye sınırları içerisinde konuşulup kaybolma tehlikesi altında olan dillerden biri de Zazacadır. Bunun kuşkusuz birçok önemli sebebi vardır. Yazılı edebiyatının çok geç oluşması, kırsal kesimde yaşayan nüfusun azalması, teknolojik gelişmelerin hızla artması sonucunda televizyonun, köyler dâhil olmak üzere, yaygınlaşması. Ebeveynlerin köyde ve bilhassa şehirlerde Türkçeyi öğrendikten sonra çocuklarına kendi ana dillerini sadece asgari alanda aktarması, dilin kullanım alanına ve doğal aktarımına darbe vurmuştur. Ailelerde nesiller arası dilsel kopukluk yaratılmış ve Türkçenin tercih edildiği bir çift dillilik oluşmuştur, ayrıca yaşlı nesilde ruhsal sıkıntının da arttığı gözlemlenmektedir. (Keskin, 2010:4)7. Kuşkusuz şunu da görmek gerekir; Türkiye’de Türkçenin dışında konuşulan dillerin geç de olsa okullarda okutulmaya başlanması, kamusal alanda yer edinmeye başlanması, üniversitelerde bu dillerle ilgili bölümlerin açılmış olması önemli gelişmelerdir.

Tablo 10	
Çok Umutluyum	%17,5
Umutluyum	%37,5
Karamsarım	%30
Çok Karamsarım	%15

SONUÇ:

Türkiye’de son on beş yılda temel haklar ve özgürlükler ile ilgili çok önemli adımlar atıldı. Özellikle AB uyum paketleri ile atılan adımlar demokratikleşme ile birlikte birçok alanda kendini hissettirmiştir. Bunun yansıması olarak en önemli gelişmelerden biri kuşkusuz okullarda Türkçenin dışında Türkiye’de konuşulan diğer dillerin de okullarda ders olarak okutulmaya başlanmasıdır. Bu gelişmenin tamamlayıcı olarak başta öğretmen ihtiyacını karşılamak amacıyla, üniversitelerde bu dillerle ilgili bölümler açıldı. Bu şanslı bölümlerden biri de Zaza Dili ve Edebiyatı Bölümüdür. Zazaların yoğun yaşadığı illerden Bingöl ve Tunceli’deki üniversiteler Zaza Dili ve Edebiyatı lisans

⁷ <http://www.zazaki.de/turkce/makaleler/keskin-zazacainiyeriveyarini.pdf>

bölümünü açarak toplumda bir heyecan oluşturdular ve bu dilin üniversitelere girmesini sağladılar. Yaptığımız çalışmada da görüldüğü gibi bölüm, kısa sürede öğrenci kabul eden popüler bölümlerden biri olmayı başardı. Talebin artması ile yüksek taban puanlarla öğrenci almaya başlayan bu bölüm, açılır açılmaz üniversitenin önemli bölümlerinden biri olmayı başardı. Kendi dalında üniversitenin en büyük puanla öğrenci alan bölümü oldu. Zaza Dili ve Edebiyatı Bölümünün açılmasıyla; öğrencilerin aldıkları puanlarla, farklı bölgelerdeki üniversitelere rahatlıkla yerleşebiliyorlarken, bölümden dolayı Bingöl ve Tunceli'yi tercih etmeleri üniversiteye katkılarının yanında şehrin de ekonomisine önemli katkılar sundukları görülmüştür. Üniversite öğrencilerinin sayısının artmasıyla birlikte şehirlerin yerleşim alanları genişlemekte, konut ve ulaşım araçlarının sayısında önemli artışlar sağlamaktadır. Bu bölüm, Bingöl ve Tunceli gibi küçük ve sert iklime sahip olan şehirlerde imar ve ulaşımın yanında; kapalı sosyal mekânların, kafelerin, ticari mekânların artmasını sağlayarak şehrin sosyo-ekonomik yapısına katkılar sunmuştur.

Kaybolma tehlikesi altında olan Zazacanın, özellikle üniversite öğrencileri tarafından, sokaklarda kamusal mekânlarda konuşulması, dili sosyal hayatta yeniden canlı kılmaktadır. Geç dönemde yazıya geçen ama sözlü gelenekte güçlü olan Zazacanın bu iki şehirde, özellikle orta yaşın üzerinde olanlar tarafından yoğun olarak konuşuluyor olması, bölümü okuyan öğrencilere dille ilgili çalışma ortamını da hazırlamaktadır. Zaza Dili ve Edebiyatı Bölümlerinin, Zazacanın yoğun konuşulduğu bu iki ilimizde olması; eskiden kullanılan ama şu an yeni nesil tarafından bilinmeyen kelimelerin canlı belleği olan yaşlılar ve dille ilgili akademik çalışmalar yapan öğrencilerin aynı ortamda bu iki tecrübelerini paylaşmalarına imkân sunarak dili canlı kılarak onun yok olmasını engellemektedir. Yapılan araştırma sonucunda, bölüme yerleşen öğrencilerin bilinçli bir tercihle bu üniversitelere geldikleri görülmüştür. Bölümün açıldığı üniversitelerin sadece iki üniversite ile sınırlı olması; üniversitenin ve şehrin küçük olması, şehrin coğrafyasından kaynaklı kimi dezavantajlara rağmen öğrencilerin bölümü tercih ettikleri görülmüştür. Ancak tüm öğrencilerde olduğu gibi burda da iş bulamama kaygısından dolayı son yıllarda bölümde okuyan gençlerin geleceğe dair karamsar oldukları görülmektedir. Bölüm üzerindeki bu negatif havayı, öğretmen atamalarında bölüme ayrılacak olan kontenjanın artırılmasıyla gidermek mümkün olabilir.

Kaynakça

- AKTAY, Yasin, 2012, "Demokratikleşmenin Sosyolojik Analizi", Stratejik Düşünce Enstitüsü, Ankara, s.97-120.
- ALANOĞLU, Murat, 2016, "Zazalar", TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt, Ek. 2, TDV Yayınları, İstanbul, s.696-698.
- GÖRKEMLİ, H. Nur, 2011, Üniversiteler ve Kent Ekonomisi, Selçuk Üniversitesi Örneği, Çizgi Kitabevi Yayınları, Konya.
- ERDOĞMUŞ, Hatip, 2016, "Kürt Dili ve Edebiyatı Bölümleri ve Üniversitelerine Katkıları" , Muş Alparslan Üniversitesi, (Muş, 28-30 Eylül 2016), ÜNİDAP Uluslararası Bölgesel Kalkınma Konferansı- Sosyal Kalkınma, Muş, s.41-50.
- ERGUN, Cem, 2014, "Üniversite ve Kent İlişkisi Üzerine Görüşler: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Örneği" Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi/31, Burdur, s.216-237.
- EROL, Abdullah; YERGİN, Haluk; MERCAN, Mehmet, 2012, "Üniversite Öğrencilerinin Üniversite Tercihlerinin Belirleyicileri: Hakkâri Örneği", Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi/4(2), Sosyal Bilimler Araştırmaları Derneği (SoBiAD), 1309-8012 (Online) .
- HAKYEMEZ, Yusuf Şevki, 2012, "Türkiyede Son 10 Yılda (2002-2012) Demokratikleşme Sürecinde Atılan Adımlar", Stratejik Düşünce Enstitüsü, Ankara, s.7-42.
- KARADAĞ, Engin; YÜCEL, Cemil, 2017, Türkiye Üniversite Memnuniyet Araştırması [TÜMA], Üniversite Araştırmaları Laboratuvarı, Eskişehir, s.1-65.
- KESKİN, Mesut, 2010, Zazacanın İrani Diller Arasındaki Yeri ve Özellikle Dersim'de Olan Durumu ve Yarını, <http://www.zazaki.de/turkce/makaleler/keskin-zazacanınyeriveyarini.pdf>, (Erişim:22.07.2017).
- KORKUT OWEN, Fidan; KEPİR, Didem; ÖZDEMİR, Serap; ULAŞ, Özlem; YILMAZ, Olcay, 2012, "Üniversite Öğrencilerinin Bölüm Seçme Nedenleri", Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi/8(3), Mersin, s.135-151.

IŞIK, Şevket, 2008, “Türkiye’de Üniversitelerin Kentleşme Üzerine Etkileri”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi/ 10(3), İzmir, s.159-181.

RESMÎ GAZETE, 05 Aralık 2003, sayı 25357.

SDE, 2012, “Türkiye’nin Demokratik Dönüşümü”, Stratejik Düşünce Enstitüsü, Ankara, s.1-48.

SELCAN, Zülfü, 2004, Zaza Dilinin Gelişimi, <http://zilfiselcan.net/2016/11/12/zaza-dilinin-gelisimi/> (Erişim: 15.07.2017).

SELCAN, Zülfü, 2017, “Zaza Dili ve Edebiyatı Hakkında”, <http://zilfiselcan.net/2017/06/20/zaza-dili-ve-edebiyati-hakkinda/> (Erişim:19.07.2017).

ŞANLI KULA, Kamile; SARAÇ, Turan, 2016, “Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Kaygısı”, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13(33), s.227-242.

ÖZYÜREK, Ragıp; ATICI, Meral, 2002, “Üniversite Öğrencilerinin Meslek Seçimi Kararlarında Kendilerine Yardım Eden Kaynakların Belirlenmesi”, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi/2(17), Ankara, s.33-42.

VAROL, Murat, 2015, “Cumhuriyetten Günümüze Zazacanın Eğitim Faaliyetleri İçindeki Durumu”, Turkish Studies/10(3), Ankara, s.1071-1078.

Kent Akademisi